Kristians tale til Anders Jørgen Andersen – 80-års fødselsdag, 5. marts 1969

Den 5. marts 1969
Kære far – bedstefar.
Det er ikke nogen tilfældighed, at vi i dag er samlet her.
For 80 år siden, den 5. marts 1889, så du verdens lys som Henrik og Karens førstefødte, i huset under kastanjetræernes skygge i Jordløse.
Det var dengang, lavtlønsproblemet var nært inde på livet af alle, der bestilte noget. Til gengæld erindrer jeg, at du har fortalt, at en dunk brændevin af de store ikke kostede mange øre – så der var da lyspunkter også dengang. Jeg ved, at du i en meget tidlig alder øjnede disse lyspunkter og forgreb dig på dunkens indhold, med det resultat at du faldt i søvn i krogen ved komfuret, hvor døren førte ind til soveværelset.
Det må vel siges at være en undtagelse – for senere er du sandelig ikke kommet sovende gennem tilværelsen.
Som kutyme var dengang, skulle du tidligt ud at tjene til dine egne træsko, og allerede dér blev din livsbane stukket ud. Du kom til landbruget, og du blev fænget af glæden ved dyrkning af moder jord og pasning af dyr.
Du begyndte ved de mindre brug, fortsatte ved de større og endte ved de helt store.
Ind imellem søgte du viden ved ophold på Dalum Landbrugsskole. Da du var sprunget ud derfra, stod døren som leder af herregårdenes drift dig åben. Du valgte Fyn og Sjællands frodige natur som opholdssteder.
En særlig forkærlighed havde du til Kalundborgegnen, hvorfra du har fortalt os om utallige af dine ungdomsoplevelser.
Vi ved fra omtalen, at der ofte var rivalisering og kamp mellem datidens "herregårdsbisser", men du klarede dig bravt blandt disse, selv når de stod på spring på hølæsset for at overfalde dig, blegnede de af skræk, når du truende stak underkæben frem og viste tænder.
Omend du var frygtet for din styrke, så ønskede du dog at holde styr og ro på tropperne, og det formåede du i en sådan grad, at den lokale landbetjent kunne holde friaften, når du deltog i festlighederne på sognets hoteller.

Ind mellem dine ophold på Fyn og Sjælland var du et lille smut på Langeland for at sondere terrænet, og du vendte senere tilbage på erobringstogt og bragte smedens datter fra Snøde med som din brud til Sæbygård i begyndelsen af 1920.
Og som det hedder i sangen: "Smedens kat fik killinger."
Så varede det ikke længe, før smedens datter nedkom med en stor, velbygget dreng, der fik farfars navn Henrik.
Med dette pragteksemplar måtte succesen følges op. Målet var en legekammerat til ham netop så svag, at Henrik kunne klare sig i styrke, men så spændstig og hurtig, at styrken kunne undviges ved løb.
Og resultatet blev, at der på skiftedag, den 1. november 1921, ankom én mere til Sæbygård end som at der var fæstet. Han fik morfars navn Kristian.
Skønt jeg selv var med til fødslen og vel var dens midtpunkt, så har jeg ingen erindring fra Sæbygård fra dengang, for allerede i 1923 pakkede I og drog med os til Vilhelmsborg, hvor vi skulle få en helt enestående barndom, og herfra har vi erindring om en mængde dejlige oplevelser.
Vi var dog ikke altid lige gode børn. Således husker jeg, at vi allerede i en forbavsende ung alder forgreb os på mors cigaretter, som vi i aftenens mulm og mørke sad og røg ovre i vognporten, der lå midt på gårdspladsen, for der havde vi et fint overblik med hvem, der kom. Da vi var blevet fortrolige med cigaretterne, og ikke kunne blive ved med at lave svind der uden mistanke, kom turen til dine cigarer, men dem holdt vi nu hurtigt op med af naturlige årsager, og en afgørende afvænning fik vi, da bedstefar fra Langeland engang var på besøg, og da han formidlede, at vi åbenlyst fik lov at dampe på dine piber.
Ja de unoder vi dér lagde for dagen tog du med en knusende ro, og mange flere siden lige så roligt. Selv dengang jeg i skolen – det var den stråtækte i Aborre, som vist forøvrigt havde fast tag – en dag i første time bad lærerinden om fri, for jeg skulle med far og mor til bedstemors fødselsdag i Jordløse. Det gik glat igennem, og lykkelig vandrede jeg hjem, hvor jeg fortalte, at vi havde fået fri, for lærerinden havde fødselsdag.
Det var da meget heldigt - sagde du – for over middag skal vi drive køer til Assens, og vi mangler lige en mere til at drive. Først da tårnede problemerne sig op for mig, for jeg kunne regne ud, at vi netop ville passere på skolevejen, som …

de andre børn var på vej hjem.
Og ganske rigtigt, og selv om jeg søgte at dække mig bag køerne, så var resultatet næste skoledag, at en af ungerne rejste sig og sagde: "Frøken, Kristian var ikke til fødselsdag i Jordløse den anden dag, han drev køer ned ved vejen, da vi gik hjem."
Ja, det er jo ikke alle numre, vi har lavet, der er lykkedes lige godt. Jeg slap dog nådigt. Dommen lød fra skolens side på, at jeg ikke oftere kunne få fri uden at medbringe en seddel med din ægte underskrift.
Nu var det ikke uden grund, at jeg valgte Jordløse som undskyldning, for det var et sted vi glædede os til at komme, og vi kom der ofte.
Når hestene blev spændt for charabancen, eller den røde hurtigløber for giggen, og vi i stadstøjet kørte til Assens, hvor hestene blev opstaldet, og vi fortsatte med rutebilen til Jordløse – så var der feststemning for vi børn. Så skulle vi ned til bedstemor og nyde hendes omsorg. Vi skulle spille land, vi skulle fare rundt i haven, vi skulle læse Knold og Tot og læse om Gyldenspjæts oplevelser i de stakke af gamle ugeblade vi hentede på loftet, og vi skulle spise fedtkartofler direkte fra panden på bordet i det fælles køkken og spisestue, alt imens vi iagttog trafikken for foden af den langstrakte bakke på landevejen, der løb lige uden for dit barndomshjem.
Som børn er, så var vi også videbegærlige, og vi søgte hos jer løsning på de problemer, der trængte på. Ét af dem var, hvorledes vi var kommet til verden. Og selv om vi levede blandt dyr og jævnligt i gården så, hvorledes liv blev til, så fik vi svaret: "I er kommet med storken – sukker i vinduet, så kommer storken," lød svaret dengang.
Da det var gået op for os, så jeg en dag Henrik lægge et stykke sukker i vinduet. "Hvorfor gør du det?" spurgte jeg. "Jo, vi skal ha' en lillesøster." – Nå ja, det kunne da være meget skægt, skulle vi ikke lægge et par stykker? "Nej, ét er nok." – Nå ja ja, men skal vi ikke have lukket vinduet op?
Og vi blev faktisk bestyrket i troen på, at sådan var det, for da vi nogen tid efter kom hjem fra skole, var der ankommet en lillesøster – det var i 1928 – hun fik navnet Grethe.

Omend vores tilværelse var sorgløs, så havde i bekymringer, og de tårnede sig op i 1931, hvor der skulle ske forvalterskifte på Vilhelmsborg. På det tidspunkt var man inde i 30 -nes krise, der ramte landbruget meget hårdt, og tiderne var så sløje, at ingen turde binde an med start af landbrug, og I valgte at forlade den gerning, der havde optaget og glædet dig så meget.
Hvad skulle nu ske? Efter et halvt år i Fangel fandt i de vises sten: uden mad og drikke duer helten ikke, hvorfor så ikke lave mad til de, der ikke kan selv? Ja så enkelt, og i november 1931 overtog i Pension Regina i Svendborg, for mor begyndte at lave mad af en karat, der gjorde stedet kendt. Utallige munde har I mættet, og glade var de, der kom til jer. De kom ikke alene for at spise, men de kom i lige så stor grad for at nyde den omsorg, mor viste dem alle, og det var ikke uden grund, at de betragtede hende, som deres anden mor. Det var nogle glimt af det, jeg har fået fortalt, selv husker eller har oplevet fra de første 42 år af din tilværelse far. Lad os kalde det første halvdel - næste halvdel gemmer vi til du bliver 85 - for vi skal jo videre i maden. Men inden jeg slutter vil jeg sige: mange ting i tilværelsen beror på tilfældigheder, nogen siger, at alt er tilfældigt, hvis man drager den slutning, så ved vi altså også, hvor tilfældigt det er, hvem faderen er. Når vi ved det, så må vi - Grethe, Henrik og jeg prise os lykkelige over, at du Ander Jørgen Andersen blev vor, og vi børn vil bringe dig vor tak for den behagelige, myndige og forstående måde, du har sendt os videre i tilværelsen på.